

6. Юзефович В. Розслідування кримінальних справ за фактами вчинення посадових злочинів / В. Юзефович // Право України. – 2000. – № 9. – С. 54–55.
Суд, ленинський район, Луганск

УДК 343.151=347.951

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 382 КК УКРАЇНИ

Луганський В.І., заступник голови

Ленінський районний суд (м. Луганськ)

У статті розглянуті наукові підходи щодо визначення основного безпосереднього об'єкту невиконання судового рішення, та запропоноване власне визначення цього елементу складу злочину, передбаченого ст.382 КК України.

Ключові слова: основний безпосередній об'єкт складу злочину, склад злочину, рішення суду, вирок суду, ухвала суду, постанова суду, правовідносини.

Луганский В.И. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОБЪЕКТА СОСТАВА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТАТЬЕЙ 382 УК УКРАИНЫ / Ленинский районный суд города Луганска, Украина

В статье рассмотрены научные подходы к определению основного непосредственного объекта неисполнения судебного решения, и предложено собственное определение этого элемента состава преступления, предусмотренного статьей 382 УК Украины.

Ключевые слова: основной непосредственный объект состава преступления, решение суда, приговор суда, определение суда, постановление суда, правоотношения.

Luhanskiy V.I. DEFINITION OF AN OBJECT OF A LEGAL STRUCTURE OF A CRIME PROVIDED BY THE ART. 382 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE / Court of Lenin area, Lugansk, Ukraine

In the article the scientific approaches to the definition of the main immediate object of the failure to comply with a judgment are considered, and the author's definition of this element of the crime provided by the art. 382 of the Criminal Code of Ukraine is formulated.

Key words: main immediate object of a legal structure of a crime, judgment, sentence, ruling of a court, order of a court, legal relations.

Правильне вирішення питання про об'єкт злочину має важливе теоретичне й практичне значення. Саме об'єкт дозволяє розкрити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних посягань [5, 89].

У той же час необхідно відзначити, що питання про визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.382 (Невиконання судового рішення) Кримінального кодексу України (далі – КК), належить в юридичній літературі до числа дискусійних.

Проблемі встановлення об'єкта складу злочину, передбаченого ст.382 КК, приділялася увага в роботах Ю.В. Александрова, А.А. Васильєва, Г.М. Зеленова, В.Д. Ларічева, С.В. Максимова, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, І.В. Самощенко, П.О. Скоблікова, В.М. Трубнікова, В.І. Тюніна, В.І. Тютюгіна, Т.Д. Устінової, М.І. Хавронюка, Є.Ю. Четвертакова, та ін.

Стосовно розглядуваного питання в літературі висловлювалися спірні судження, а, отже, воно потребує подальшої наукової розробки. Крім того, Законом України від 7 липня 2010 року «Про судоустрій і статус суддів» до КК були внесені зміни, згідно з якими ст.382 було викладено в новій редакції.

Метою цієї статті є встановлення основного безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст.382 КК.

Питання про об'єкт невиконання судового рішення у вітчизняній кримінально-правовій доктрині вирішується по-різному.

Так, М.І. Мельник та М.І. Хавронюк вважають, що основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст.382 КК, є інтереси правосуддя в частині забезпечення повного і своєчасного виконання судового рішення [10, 1035].

На думку В.І. Тютюгіна, безпосереднім об'єктом невиконання судового рішення виступають відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду [2, 8-9, 110].

Трубніков В.М. та Васильєв А.А. вважають, що безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину є інтереси забезпечення неухильного, точного та своєчасного виконання судових рішень суду як органу правосуддя [4, 507].

Також безпосереднім об'єктом невиконання судового рішення пропонується визнавати діяльність суду з відправлення правосуддя в частині забезпечення повного та своєчасного виконання судових рішень, обов'язковість яких проголошена п.9 ч.3 ст.129 Конституції України [9, 1260].

Російські дослідники, аналізуючи склад злочину, передбачений ст.315 КК РФ (Невиконання вироку суду, рішення суду або іншого судового акта), зазначають, що безпосереднім об'єктом цього злочину слід визнавати інтереси правосуддя [7, 132]; нормальну діяльність з виконання судових актів [8, 65]; суспільні відносини, що забезпечують обов'язковість реалізації вироку суду, рішення суду або іншого судового акта [12, 222].

Для того, щоб встановити безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст.382 КК, необхідно, урахувавши характер цього злочину, розглянути правовідносини, які складаються в процесі виконання постанов, ухвал, вироків та рішень суду, встановити, що є об'єктом їх правового регулювання.

Для забезпечення виконання вироків, рішень, ухвал, постанов суду в Україні було створено інститут виконавчого провадження.

Відповідно до ч.2 ст.368 Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК) та ч.1 ст.258 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) виконання рішення суду в цивільній чи адміністративній справі, яке набрало законної сили, провадиться на підставі виданого судом виконавчого листа, який є виконавчим документом. Виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який теж є виконавчим документом (ч.1 ст.116 Господарсько-процесуального кодексу України (далі – ГПК). У разі, якщо вирок або його частина підлягають виконанню органами державної виконавчої служби, суд видає виконавчий лист, який надсилається для виконання органам державної виконавчої служби відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» (ч.3 ст.404 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК).

Відповідно до п.1 та п.2 ст.17 Закону України в редакції від 4 листопада 2010 р. «Про виконавче провадження» підлягають виконанню державною виконавчою службою виконавчі листи, що видаються судами, і накази господарських судів, ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення.

Усі правовідносини у сфері виконавчого провадження можна поділити на дві групи. До першої належать ті, що складаються на стадії добровільного виконання. Ця категорія правовідносин характеризується тим, що боржник добровільно здійснює покладені на нього обов'язки.

Для відкриття виконавчого провадження стягувач звертається до державного виконавця й подає виконавчий документ і заяву про примусове виконання рішення (п.1 ч.1 ст.19 Закону України «Про виконавче провадження»). Державний виконавець протягом трьох робочих днів із дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження. У постанові вказується про необхідність самостійного виконання боржником рішення в строк до семи днів з моменту винесення постанови (у разі виконання рішення про примусове виселення боржника – у строк до п'ятнадцяти днів) та зазначається, що в разі ненадання боржником документального підтвердження виконання рішення буде розпочате примусове виконання цього рішення зі стягненням з боржника виконавчого збору й витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій (ч.2 ст.25 Закону України «Про виконавче провадження»).

Постанова про відкриття виконавчого провадження виступає юридичним фактом, на підставі якого виникають правовідносини в стадії добровільного або примусового (залежно від обставин справи) виконання вироків, рішень, ухвал, постанов суду. Після фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом державний виконавець виносить постанову про закінчення виконавчого провадження (п.8 ч.1, ч.3 ст.49 Закону України «Про виконавче провадження»). Ця постанова виступає юридичним фактом, на підставі якого припиняються правовідносини в стадії добровільного виконання вироків, рішень, ухвал, постанов суду.

Після набрання рішенням суду законної сили й закінчення строку на його добровільне виконання в позивача з'являється право на примусове виконання рішення, тобто на примушення боржника до виконання обов'язків або на провадження дій всупереч його волі державним виконавцем [1, 49].

Як зазначають Л.Н. Завадська та Г.П. Батурін, для виникнення й розвитку процесуальних правовідносин у стадії примусового виконання необхідний певний юридичний склад: таке, що вступило в законну силу судове рішення; волевиявлення стягувача на отримання виконавчого листа; пред'явлення виконавчого листа до стягання; закінчення строку, який був наданий для добровільного виконання [1, 48-49].

Саме на правовідносини в стадії примусового виконання вироків, рішень, ухвал, постанов судів посягає особа, яка умисно не виконує відповідний судовий акт.

Тепер необхідно розглянути структуру вказаних правовідносин.

На підставі зазначеного суб'єктами правовідносин у стадії примусового виконання рішень судів або вироків судів у частині задоволення цивільного позову є:

1. Органи державної виконавчої служби й посадові особи, які здійснюють примусове виконання. Також відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» у випадках, передбачених законом, рішення судів та інших органів щодо стягнення коштів виконуються податковими органами, органами Державного казначейства України, банками та іншими фінансовими установами.
2. Особи, які беруть участь у справі примусового виконавчого провадження. Основними суб'єктами цієї групи є стягувач і боржник.
3. Особи, які сприяють виконанню (поняті, експерти, спеціалісти, перекладачі, суб'єкти оціночної діяльності – суб'єкти господарювання, які не мають юридичної заінтересованості в справі, і наявність такої заінтересованості є підставою для їх відводу від участі у виконавчому провадженні).

Юридичним об'єктом цих правовідносин є певна поведінка їх учасників. Так, боржник зобов'язаний відповідно до судового рішення вчинити або не вчинити певні дії для виконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, а стягувач прийняти це виконання.

Змістом цих правовідносин є відповідні права та обов'язки, закріплені в Законі України «Про виконавче провадження».

Зазначені правовідносини виникають із приводу виконання вироків, рішень, ухвал та постанов суду.

Відповідно до п.12 ч.1 ст.32 КПК вирок – це рішення суду першої інстанції про винність чи невинність особи. Як зазначається в науковій літературі, вирок суду – це акт правосуддя (рішення суду), який ухвалюється й проголошується іменем України [3, 481], і в якому вирішуються питання про винність або невинність підсудного, про застосування або незастосування до нього покарання [6, 378].

Водночас, слід зазначити, що Державна виконавча служба України виконує вирок суду лише в частині, яка стосується задоволення заявленого цивільного позову. Крім того, відповідно до ст.12 Кримінально-виконавчого кодексу України Державна виконавча служба виконує вирок суду, у яких призначено покарання у виді конфіскації майна.

Відповідно до ч.3 ст.208 ЦПК та ч.1 ст.82 ГПК при вирішенні цивільної або господарської справи по суті (задоволення позову, відмова в задоволенні позову повністю або частково) цивільний або господарський суд приймає рішення.

Відповідно до п.2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 14 «Про судові рішення у цивільній справі» рішення суду як найважливіший акт правосуддя покликане забезпечити захист гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та здійснення проголошеного Основним Законом України принципу верховенства права.

Залежно від способу захисту прав і правових наслідків, які вони викликають, судові рішення поділяються на такі види:

1. Рішення про присудження – це постанови суду, якими підтверджуються права, обов'язки та законні інтереси сторін, і одній стороні присуджується виконати на користь другої сторони певні дії або утриматися від їх виконання (про стягання завданої шкоди, авторської винагороди, виселення з жилого приміщення).
2. Рішення про визнання¹ – постанови суду, якими підтверджується наявність або відсутність між сторонами певних юридичних відносин, обставин чи юридичних фактів (визнання права власності, визнання факту родинних відносин громадян тощо).
3. Конститутивні рішення² – постанови суду, спрямовані на зміну чи припинення правовідносин. Ними будуть рішення про виділення частки зі спільного майна, припинення договору найму жилого приміщення, розірвання шлюбу та ін. [14, 351-352; 13, 162].

Ця класифікація має дуже важливе значення для виконавчого провадження. Є.В. Васьковський відзначав, що існують судові рішення, які не потребують особливого виконання: це рішення за установчими (про визнання) позовами та більшістю перетворювальних позовів, коли позивач просить суд підтвердити існування певних юридичних відносин між ним та відповідачем. Якщо суд визнає цю вимогу правомірною й задовольнить її, ухваливши відповідне рішення, то мета позову буде цілком досягнута і нічого більше позивачу не потрібно [11, 43].

Рішення про визнання, а також перетворювальні судові рішення не підлягають примусовому виконанню за правилами виконавчого провадження. Інша справа, коли задоволено позов про присудження, тобто коли прийнято рішення про необхідність вчинення відповідачем певних дій або обов'язок відповідача утриматися від будь-яких дій. Предмет подібних позовів завжди характеризується способами захисту, пов'язаними з добровільним або примусовим виконанням підтвердженого судом обов'язку відповідача. У цьому випадку позивачеві для повного задоволення необхідно, щоб відповідач дійсно виконав те, до чого його зобов'язав суд. Тільки тоді перемога позивача принесе йому реальні плоди, а не буде абстрактною, закріпленою тільки на папері. Відповідач може виконати рішення добровільно, але, якщо він буде з тих чи інших причин ухилятися від виконання такого рішення, то позивач має право витребувати від органів державної влади застосування до відповідача таких заходів, які привели б до реалізації рішення суду. Вжиття таких заходів відбувається в порядку виконавчого провадження [11, 44].

Отже, можна зробити висновок, що правильна класифікація судових рішень залежно від їх процесуально-правової природи має істотне значення, тому що не всі судові рішення підлягають примусовому виконанню. Так, рішення про визнання, перетворювальні рішення, а також рішення про відмову в задоволенні позову не можуть бути виконані в рамках виконавчого провадження, а, отже, не можуть виступати предметом примусових виконавчих правовідносин, оскільки вважаються виконаними з моменту набрання ними законної сили.

Чинне законодавство не містить визначення поняття «ухвала суду». Водночас, відповідно до ч.2 ст.208 ЦПК України питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених ЦПК України, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал. Відповідно до ч.1 ст.86 ГПК України якщо господарський спір не вирішується по суті

¹ Деякі вчені називають ці рішення «установчими» [11, 43].

² Деякі вчені називають цю категорію рішень «перетворювальні рішення» [1, 62; 11, 43].

(відкладення розгляду справи, зупинення, припинення провадження у справі, залишення позову без розгляду тощо), господарський суд виносить ухвалу. Згідно з ч.2 ст.158 КАС України судові рішення, яким суд зупиняє чи закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або приймає рішення щодо інших процесуальних дій, клопотань, викладається у формі ухвали. Відповідно до п.13 ч.1 ст.32 КПК України ухвала – всі рішення, крім вироку, які виніс суд першої, апеляційної і касаційної інстанції в судових засіданнях у колегіальному складі.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що не всі з зазначених ухвал можуть виступати предметом примусових виконавчих правовідносин, оскільки вважаються виконаними з моменту набрання ними законної сили (відкладення розгляду справи, зупинення, припинення провадження у справі, залишення позову без розгляду тощо). Виконанню підлягають лише ті ухвали, які зобов'язують учасників судового процесу до вчинення певних дій (надання доказів, з'явлення до суду для дачі пояснень у справі, обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту тощо).

Чинне законодавство також не містить визначення поняття «постанова суду». Водночас, відповідно до ст.158 КАС України, судові рішення, яким суд вирішує спір по суті, викладається у формі постанови. Відповідно до ст.ст.221, 221-1, 284 Кодексу України про адміністративні правопорушення судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, а також місцеві господарські та адміністративні суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України за результатом розгляду підвідомчих їм справ про адміністративні правопорушення виносять постанови. Відповідно до п.14 ч.1 ст.32 КПК України постанова – це рішення, які виніс суддя одноособово чи апеляційний суд.

Постанови суду не всі підлягають виконанню в порядку виконавчого провадження, оскільки вважаються виконаними з моменту набрання ними законної сили (наприклад, постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення).

Народний депутат України Ю.Р. Мірошниченко з метою розмежування відповідальності за невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду загальної юрисдикції та невиконання рішень Конституційного Суду України (Пояснювальна записка до проекту Закону України від 21 серпня 2007 р. № 4044 «Про внесення змін до статті 382 Кримінального кодексу України») запропонував у ч.1 ст.382 КК України абзац перший після слів «постанови суду» доповнити словами «загальної юрисдикції» (Проект Закону від 21 серпня 2007 р. № 4044 «Про внесення змін до статті 382 Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення)»). Однак зазначена пропозиція цілком обгрунтовано не знайшла свого відображення в ст.382 КК України. У протилежному випадку зі сфери кримінальної відповідальності було б виключено умисне невиконання постанов адміністративних судів, які належать до спеціалізованих судів України.

Вирок, рішення, ухвала, постанова суду повинні бути такими, що набрали законної сили. Ця ознака судового рішення є дуже важливою, тому що в ст.367 ЦПК передбачені випадки негайного виконання судових рішень. У цих випадках державні виконавці, не чекаючи, доки рішення набере законної сили, починають примусове його виконання.

Отже, у рамках виконавчих правовідносин підлягають виконанню рішення судів у цивільних та господарських справах, постанови судів в адміністративних справах та справах про адміністративні правопорушення, вироків судів у частині задоволення цивільного позову або виконання покарання у виді конфіскації майна та ухвали судів у цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних справах, які набрали законної сили, і в яких прийнято рішення про необхідність вчинення особою (боржником, засудженим) певних дій або про обов'язок утриматися від будь-яких дій.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що в результаті вчинення злочину, передбаченого ст.382 КК України, завдається шкода правовідносинам, які складаються в процесі примусового виконання рішень судів у цивільних та господарських справах, постанов судів в адміністративних справах та справах про адміністративні правопорушення, вироків судів у частині задоволеного цивільного позову або виконання покарання у виді конфіскації майна та ухвал судів у цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних справах, які набрали законної сили, і в яких прийнято рішення про необхідність вчинення особою

(боржником, засудженим) певних дій або про обов'язок утриматися від будь-яких дій, органами державної виконавчої служби та іншими органами, уповноваженими на виконання таких рішень, і в яких беруть участь інші суб'єкти виконавчого провадження.

Проте не лише зазначеним правовідносинам завдається шкода в результаті вчинення аналізованого злочину. Як було зазначено вище, на Державну виконавчу службу України покладається обов'язок виконувати вирок судів лише в частині задоволеного цивільного позову або виконання покарання у виді конфіскації майна. Виконання обвинувальних вироків, що передбачають застосування інших покарань, та виправдувальних вироків чинним законодавством передбачена окрема процедура.

Так, виконання обвинувальних вироків відбувається в рамках кримінально-виконавчих правовідносин. Обвинувальний вирок виконується після набрання ним законної сили (ч.3 ст.401 КПК України). Вирок, що набрав законної сили, звертається до виконання судом, який постановив вирок, не пізніше як через три доби з дня набрання ним законної сили або повернення справи з апеляційної чи касаційної інстанції. Суд разом зі своїм розпорядженням про виконання обвинувального вироку надсилає копію вироку тому органу, на який покладено обов'язок виконати вирок (ч.ч.1 та 2 ст.404 КПК України).

Набрання обвинувальним вирокком законної сили є юридичним фактом, на підставі якого виникають кримінально-виконавчі правовідносини. Розглянемо структуру цих правовідносин.

Суб'єктами кримінально-виконавчих відносин є: засуджений; органи і установи виконання покарань, а саме: органи виконання покарань: центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань, його територіальні органи-управління, кримінально-виконавча інспекція (ч.1 ст.11 КВК України); установи виконання покарань: арештні доми, кримінально-виконавчі установи (кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії), спеціальні виховні установи (виховні колонії) (ч.ч.2-3 ст.11 КВК України); у межах, визначених КВК України та законами України, виконання кримінальних покарань також здійснюють Державна виконавча служба, військові частини, гауптвахти і дисциплінарний батальйон (ч.7 ст.11 КВК України).

Юридичним об'єктом цих правовідносин є певна поведінка їх суб'єктів. Так, боржник зобов'язаний відповідно до вироку суду відбутися покарання, а органи і установи виконання покарань виконати покарання.

Змістом кримінально-виконавчих правовідносин є відповідні права та обов'язки, закріплені у КВК України.

Кримінально-виконавчі правовідносини виникають з приводу виконання обвинувальних вироків суду, що набрали законної сили.

Відповідно до ч.5 ст.401 КПК України виправдувальний вирок і вирок, що звільняє підсудного від покарання, виконуються негайно після проголошення вироку. Якщо підсудний перебуває під вартою, суд звільняє його з-під варті в залі судового засідання. Якщо підсудного не буде звільнено з під варті, то дії винної в цьому особи слід кваліфікувати не за ст.382 КК України, а за ст.371 КК України (Завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою). У цьому випадку основним безпосереднім об'єктом злочину виступає регламентована законодавством діяльність суду та інших правоохоронних органів з реалізації мети та завдань правосуддя (у його широкому розумінні) в частині забезпечення законного затримання, приводу, арешту або тримання під вартою. Його обов'язковим додатковим об'єктом є воля особи, а факультативним можуть виступати життя і здоров'я особи, інші блага [10, 1020]. Отже, виправдувальний вирок і вирок, що звільняє підсудного від покарання, які не набрали законної сили, не є предметом кримінально-виконавчих правовідносин.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що в результаті вчинення злочину, передбаченого ст.382 КК України, також завдається шкода кримінально-виконавчим правовідносинам, які складаються в процесі примусового виконання вироків судів у кримінальних справах у частині призначеного судом покарання (окрім покарання у виді конфіскації майна) органами і установами виконання покарань (окрім Державної виконавчої служби України).

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що *основним безпосереднім об'єктом* складу злочину, передбаченого ст.382 КК України, є правовідносини, які складаються в процесі примусового виконання рішень судів у цивільних та господарських справах, постанов судів в адміністративних справах та справах про адміністративні правопорушення, вироків судів у кримінальних справах та ухвал судів у цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних справах, які набрали законної сили, і в яких прийнято рішення про необхідність вчинення особою (боржником, засудженим) певних дій або про обов'язок утриматися від будь-яких дій, органами, уповноваженими на виконання зазначених судових актів (Державною виконавчою службою України, іншими органами, уповноваженими на виконання рішень, ухвал, постанов суду, органами і установами виконання покарань).

ЛІТЕРАТУРА

1. Завадская Л.Н. Реализация судебных решений. Теоретические аспекты / Л.Н. Завадская, Г.П. Батуров. – М.: Наука, 1982. – 141 с.
2. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. за заг. ред. проф. В.І. Борисова, проф. В.І. Тютюгіна. – Х.: Нац. Ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2011. – 160 с.
3. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: навч. посіб. / Коваленко Є.Г. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 576 с.
4. Кримінальне право України. (Особлива частина): підручник / [кол. авторів А.В. Байлов, О.А. Васильєв, О.О. Житний, та ін.]; за заг. ред. О.М. Литвинова; наук. ред. серії О.М. Бандурка. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.]; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 416 с.
6. Кримінальний процес України: підруч. [для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти] / [Грошевий Ю.М., Мірошніченко Т.М., Хоматов Ю.В. та ін.; за ред. Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця]. – Х.: Право, 2000. – 496 с.
7. Кулешов Ю.И. Преступления против правосудия: понятие, система, юридический анализ и проблемы квалификации: учеб. пособие / Кулешов Ю.И. – Хабаровск: Хабар. гос. акад. экономики и права, 2001. – 152 с.
8. Милуков С.Ф. Преступления против правосудия / Милуков С.Ф. – СПб., 1999. – 150 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Е.В. Фесенка. [2-е вид.]. – К.: Дакар, 2008. – 1428 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Бойко А.М., Брич Л.П., Гришук В.К. та ін.]; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [6-е вид.]. – К.: Юридична думка, 2010. – 1186 с.
11. Рего А.В. Проблема принудительного исполнения судебных актов / Рего А.В. // Арбитражный и гражданский процесс. – 2002. – № 8. – С. 42–45.
12. Федоров А.В. Понятие и классификация преступлений против правосудия: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Алексей Викторович Федоров. – Ульяновск, 2004. – 259 с.
13. Цивільний процес: навч. посіб. / [А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Н.Л. Бондаренко]; за ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. – 262 с.
14. Штефан М.Й. Цивільний процес: підручник [для юрид. спеціальностей вищих закладів освіти] / Штефан М.Й. – К.: Ін. Юре, 1997. – 608 с.